

ΠΛΑΤΕΙΑ ΒΑΘΗ: ΧΩΡΟΙ ΨΥΧΑΓΩΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Β' τάξης του 160ού Δημοτικού Σχολείου Αθηνών

Το παρόν ενημερωτικό άρθρο δεν «εμπίπτει» ανστηρά σε κάποια από τις θεματικές ενότητες του περιοδικού. Όμως, η παρουσίαση του προγράμματος περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, στο οποίο αναφέρεται, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον: η γεωγραφική πληροφορία σε μικροκλίμακα χρησιμοποιείται ως μέσο εξοικείωσης με τον τόπο, οικειοποίησης της γειτονιάς (και της πόλης), για μια ομάδα μικρών παιδιών, στην πλειοψηφία τους από άλλους τόπους και πολιτισμικά περιβάλλοντα. — Η Σ.Ε. των Γεωγραφιών

Νίκος Πολύζος*

Εισαγωγικά προλεγόμενα

Σύμφωνα με την Unesco (1985), η περιβαλλοντική εκπαίδευση (environmental education) έχει τρεις διαστάσεις: εκπαίδευση για το περιβάλλον, εκπαίδευση μέσα στο περιβάλλον και εκπαίδευση για χάρη του περιβάλλοντος.

Η πρώτη διάσταση αφορά τη γνώση εκείνων των στοιχείων των σχετικών με τα οικοσυστήματα και την ευαισθητοποίηση σε όλα όσα συμβαίνουν γύρω μας. Η δεύτερη διάσταση αναφέρεται στη χρησιμοποίηση του περιβάλλοντος ως πεδίου μάθησης. Τέλος, η τρίτη διάσταση αφορά την υιοθέτηση εκείνων των στάσεων που θα συμβάλουν στη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος.

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, αλλά και το θεσμικό πλαίσιο που διέπει την περιβαλλοντική εκπαίδευση στη χώρα μας (Νόμος 1946/91) σχεδιάσαμε και υλοποιήσαμε με τα παιδιά της Β' τάξης του 160ού Δημοτικού Σχολείου Αθηνών (Ακομινάτου 40, Πλατεία Βάθη), πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκ-

παίδευσης με θέμα: «Γνωρίζω τη συνοικία μου: χώροι ψυχαγωγίας και πολιτισμού» κατά το σχολικό έτος 2000-2001. Οι στόχοι, η διάρκεια, η μέθοδος, οι φάσεις εξέλιξης του προγράμματος καθώς και η παρουσίαση και η αξιολόγησή του περιγράφονται ευθύς αμέσως.

Το πρόγραμμα

Στη Β' τάξη του σχολείου είχαν εγγραφεί 15 παιδιά και ο μέσος όρος ηλικίας τους ήταν τα 7 έτη. Σύμφωνα με τον Piaget, τα παιδιά της ηλικίας αυτής βρίσκονται στην περίοδο της συγκεκριμένης σκέψης κατά την οποία σκέφτονται μεν λογικά, προσκολλημένα όμως στον κόσμο των συγκεκριμένων πραγμάτων (Hayes 1998).

Από συζήτηση που έγινε με τα παιδιά διαπιστώθηκε ότι είχαν μικρή εξοικείωση με τη συνοικία στην οποία διαμένουν. Οι γνώσεις τους είχαν να κάνουν με όψεις της γειτονιάς που είναι απαραίτητες για την καθημερινή τους διαβίωση (σπίτια

συγγενών, σχολείο, καταστήματα). Με το συγκεκριμένο πρόγραμμα επιδιώχθηκε να οικοδομήσουν τα παιδιά, πάνω στις υπάρχουσες γνώσεις, νέες γνώσεις που αφορούν τους χώρους ψυχαγωγίας και πολιτισμού της περιοχής τους.

Το θέμα αυτό θεωρήθηκε σημαντικό, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι πολλά από τα παιδιά του σχολείου προέρχονται από άλλες χώρες και αισθάνονται «ξένα» μέσα στη γειτονιά στην οποία υποχρεώνονται να ζήσουν, να παίξουν, να μορφωθούν και γενικότερα να κοινωνικοποιηθούν. Ειδικότερα για τη Β' τάξη αναφέρουμε πως, από τα 15 παιδιά, τα 10 προέρχονται από την Αίγυπτο, την Αλβανία, την Ουκρανία, την Πολωνία και τη Ρωσία.

Επειδή όμως στη σκέψη των παιδιών τα στοιχεία του περιβάλλοντος προϋπάρχουν ως σύνολο, καταβλήθηκε προσπάθεια να εξεταστεί το περιβάλλον (φυσικό, κοινω-

* Μετεκπαιδευόμενος δάσκαλος, φοιτητής στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακής Επιμόρφωσης: «Διοίκηση Εκπαιδευτικών Μονάδων» του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Τα παιδιά του προγράμματος στο νηπιαγωγείο.

Τα παιδιά μπροστά στην Αίθουσα Τέχνης «Εποχές» στην Κηφισιά.

Η παιδική χαρά στη συμβολή των οδών Ακομινάτου και Σαχίνη.

νικό και πολιτισμικό) ως ολότητα, που είναι και μία από τις αρχές και επιδιώξεις της Περιβαλλοντικής Αγωγής (Αθανασάκης 2000).

Πέρα από τους παραπάνω γνωστικούς στόχους (οικοδόμηση νέων γνώσεων, κατανόηση της σχέσης ανθρώπου-περιβάλλοντος), ως στόχοι τέθηκαν επίσης: η λειτουργία της τάξης ως ομάδας με την ανάληψη σχετικών δράσεων, η ανάπτυξη του συναισθηματικού κόσμου των παιδιών με τη βιωματική προσέγγιση ορισμένων δραστηριοτήτων, η υιοθέτηση θετικών στάσεων απέναντι στο τοπικό περιβάλλον, η χαρά της δημιουργικής και ενεργητικής μάθησης.

Η διάρκεια του προγράμματος ήταν 5 μήνες (Ιανουάριος - Μάιος 2001), και για την υλοποίησή του χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος project (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη 1998).

Η εξέλιξη του προγράμματος έγινε σε συγκεκριμένες φάσεις, οι οποίες συνοπτικά ήταν οι ακόλουθες: α) γνωριμία με τη συνοικία - επιτόπιες επισκέψεις (field trip), β) εντοπισμός περιβαλλοντικού προβλήματος, γ) προτάσεις πιθανών λύσεων, δ) συνεργασία με φορείς (επιστολές), ε) παρουσίαση του προγράμματος, και στ) αξιολόγηση του προγράμματος.

Ως χώροι ψυχαγωγίας και πολιτισμού της συνοικίας καταγράφηκαν οι εξής: 1) το σχολείο μας, 2) το Εθνικό Ωδείο, 3) το Εθνικό Θέατρο, 4) το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τράπεζας, 5) το Μουσείο Κατίνας Παξινού και Αλέξη Μινωτή, που στεγάζεται στο παραπάνω ίδρυμα, 6) ο σταθμός μετρό «Μεταξουργείο» (έργα και κατασκευές του Α. Φασιανού), 7) βιβλιοπωλεία της περιοχής, 8) η παιδική χαρά (οδός Ακομινάτου και Σαχίνη), 9) η πλατεία Αγίου Παύλου, 10) η πλατεία Καραϊσκάκη, 11) η πλατεία Ανεξαρτησίας (Βάθη).

Τα παιδιά επισκέφτηκαν όλους

τους παραπάνω χώρους και, έχοντας μαζί τους το χάρτη της περιοχής, σημειώναν διάφορα σύμβολα που από κοινού είχαν αποφασίσει (π.χ. μια θεατρική μάσκα για το Εθνικό Θέατρο, το κλειδί του σολ για το Εθνικό Ωδείο, ένα δέντρο για τις πλατείες, ένα βιβλίο για τα βιβλιοπωλεία κ.λπ.).

Σε κάθε επίσκεψη πεδίου μελέτης τα παιδιά σε μικρές ομάδες φωτογράφισαν και ζωγράφισαν τους χώρους και ανέπτυξαν διάλογο με τους εμπλεκόμενους φορείς.

Παράλληλα, τα παιδιά σημειώναν τα αρνητικά σημεία που εντόπισαν σε κάποιους από τους προαναφερόμενους χώρους. Ειδικότερα: για το χώρο του σχολείου καταγράφηκε η ύπαρξη σκουπιδιών στην πίσω πλευρά του (οδός Μαϊζώνος), πιθανώς από περαστικούς, αφού τα παιδιά δεν έχουν πρόσβαση εκεί.

Στην πλατεία Αγίου Παύλου τα παιδιά παρατήρησαν την ύπαρξη παρκαρισμένων αυτοκινήτων και τη διέλευση δικύκλων, και συζητήθηκαν οι κίνδυνοι που δημιουργούνται από το γεγονός αυτό.

Στην πλατεία Καραϊσκάκη είδαν τα γλυπτά που υπήρχαν, έγινε καταγραφή των φυτών της πλατείας, σημειώθηκε η καθαριότητα του χώρου, σε αντίθεση με τις άλλες πλατείες. Ως αρνητικό γεγονός καταγράφηκε η δυσκολία πρόσβασης, αφού γύρω από την πλατεία δεν υπάρχουν ούτε φανάρια ούτε διαβάσεις πεζών.

Στην παιδική χαρά, για την οποία, όπως είναι φυσικό, τα παιδιά έδειξαν πολύ μεγάλο ενδιαφέρον, τα περιβαλλοντικά προβλήματα που συναντήσαμε ήταν πάρα πολλά: σκουπίδια, γυαλιά, αποτσίγαρα, περιπτώματα ζώων, σκουριασμένα και σπασμένα παιχνίδια.

Τα παιδιά φωτογράφισαν το χώρο, ζωγράφισαν με θέμα: «Ναι στα παιχνίδια, όχι στα σκουπίδια» και α-

ποφάσισαν να αναπτύξουν δράση για την επίλυση του προβλήματος. Έγραψαν και έστειλαν επιστολές, με τις οποίες κοινοποίησαν το πρόβλημα, προτείνοντας παράλληλα και λύσεις, στον Δήμαρχο Αθηναίων, στην πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου της περιοχής και στην εφημερίδα *Ελευθεροτυπία*. Μετά τη δημοσίευση της επιστολής στην εφημερίδα και την απαντητική επιστολή που λάβαμε από τον Δήμαρχο, η κατάσταση στην παιδική χαρά βελτιώθηκε σημαντικά. Τα παιδιά επισκέφθηκαν και πάλι το χώρο, παρατήρησαν τις διαφορές που βρήκαν και συνειδητοποίησαν την αξία και τη δύναμη που έχει η προσωπική μας παρέμβαση στην επίλυση προβλημάτων που αφορούν όλους μας.

Εκτός από την καταγραφή των χώρων που υπάρχουν, έγινε και αντιστοιχη καταγραφή των χώρων που απουσιάζουν από τη συνοικία αλλά τα παιδιά θα ήθελαν να υπάρχουν. Ως τέτοιες ελλείψεις καταγράφηκαν οι παρακάτω: 1) απουσία αθλητικών χώρων, 2) απουσία χώρων πολιτιστικών δραστηριοτήτων, όπου τα παιδιά θα μπορούσαν να έχουν ενεργητική συμμετοχή (π.χ. εργαστήρι ζωγραφικής, θεατρικού παιχνιδιού κ.ά.), 3) ανάγκη χώρων με περισσότερο πράσινο.

Αξιίζει να αναφερθεί πως στα πλαίσια του προγράμματος, εκτός από τις επιτόπιες επισκέψεις που συνοπτικά περιγράψαμε, τα παιδιά επισκέφθηκαν επίσης την αίθουσα τέχνης «Εποχές» στην Κηφισιά, όπου είδαν την έκθεση ζωγραφικής του Βασίλη Καρακατσάνη με θέμα «Πλατεία Βάθη».

Η αξιολόγηση έγινε καθ' όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Για τη διαπίστωση της επίτευξης των γνωστικών στόχων χρησιμοποιήθηκαν φύλλα εργασίας, ενώ για τη διαπίστωση της επίτευξης των συναισθη-

ματικών, ψυχοκινητικών και συμμετοχικών στόχων χρησιμοποιήθηκαν κλείδες παρατήρησης (Ματσαγούρας 1995).

Η παρουσίαση του προγράμματος έγινε με μορφή poster στο τέλος της σχολικής χρονιάς στα παιδιά των άλλων τάξεων και στους γονείς, καθώς επίσης και σε σχετική ημερίδα που οργανώθηκε από το Γραφείο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Α' Διεύθυνσης Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αθηνών.

Θέλουμε να πιστεύουμε πως με το παραπάνω πρόγραμμα, χωρίς να παραγνωρίζουμε τα προβλήματα της συγκεκριμένης περιοχής ή να ωραιοποιούμε την πραγματικότητα, τα παιδιά απέκτησαν μια θετική στάση για τη συνοικία τους και ευαισθητοποιήθηκαν σε περιβαλλοντικά θέματα. Ειδικά οι αλλόγλωσσοι μαθητές είχαν την ευκαιρία να εμπλουτίσουν το λεξιλόγιό τους με λέξεις και φράσεις γύρω από το περιβάλλον, να περιγράψουν τις εμπειρίες τους από τις χώρες προέλευσής τους, να συνεργαστούν αρμονικά στα πλαίσια της ομάδας με τους υπόλοιπους συμμαθητές, να αισθανθούν άνετα μέσα σε μια «άγνωστη» πόλη μαθαίνοντας και ανακαλύπτοντας νέους χώρους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αθανασάκης, Α. (2000), *Οικοπεριβαλλοντική ψυχολογία και εκπαίδευση*, Αθήνα: Δαρδανός.
- Γεωργόπουλος, Α., Τσαλίκη, Ε. (1998), *Περιβαλλοντική εκπαίδευση*, Αθήνα: Gutenberg.
- Hayes, N. (1998), *Εισαγωγή στην ψυχολογία*, επιμ. Ι. Παρασκευόπουλος, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Ματσαγούρας, Η. (1995), *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία και μάθηση*, Αθήνα: Γρηγόρης.
- UNESCO-UNEP (1985), *International Environmental Programme*, Environmental Education Series: 17.